

## Doslov Barbary Day k publikaci Tom Stoppard: Hry II

(kráceno)

Stoppard patřil k umělcům, kteří se výrazně angažovali v kampani proti potlačování lidských práv v komunistickém bloku. V dubnu 1976 se sešel s Viktorem Fajnbergem, který strávil pět let v sovětské vězeňské nemocnici poté, co demonstroval na Rudém náměstí proti sovětské okupaci Československa v roce 1968. Fajnberg psal pro londýnský časopis *Index on Censorship*, řízený českým emigrantem Georgem (Jiřím) Theinerem, který vedl kampaň za propuštění Vladimíra Bukovského, jenž strávil v sovětských vězeních a psychiatrických léčebnách téměř dvanáct let. Setkání s Fajnbergem podnítilo Stopparda k rozpracování tématu sovětské praxe věznění disidentů v psychiatrických léčebnách až do jejich „vyléčení“: „Jakmile odvoláte své názory a zaujmete správný postoj, propustíme vás.“ Vzniklo tak *EGHDF* (první české exilové vydání hry používalo doslovný překlad anglického titulu *Každý hodný hoch zaslouží odměnu*, v tomto svazku text poprvé vychází v překladu Zuzany Joskové), hra situovaná do sovětského Ruska, kterou kritik Charles Spencer označil za jedno z nejlepších Stoppardových děl. Odehrává se v psychiatrické léčebně, v cele, kterou sdílají politický vězeň a pacient trpící halucinacemi.

*EGHDF* mělo premiéru v londýnském koncertním sále Royal Festival Hall v červenci roku 1977, v Roce vězňů svědomí. V únoru téhož roku Stoppard nejen protestoval proti pronásledování signatářů Charty 77 v Praze, ale v *New York Times* také publikoval článek *Špinavé prádlo v Praze*, se zástupcem Amnesty International navštívil Moskvu a Leningrad a slíbil napsat televizní hru předběžně věnovanou tématu ruských disidentů. „Namísto toho“, napsal později, „vedl výlet do Ruska k televizní hře o Československu [*Profesionální chyba*].“

O pět měsíců později překročil Stoppard železnou oponu znovu, tentokrát do Československa. Byl to hektický pobyt, během něhož došlo i k prvnímu a na mnoho let poslednímu setkání s Václavem Havlem, kterého měsíc předtím propustili z vazby. Následující dva měsíce Stoppard zpracovával svůj materiál do dlouhého článku, publikovaného v *New York Review of Books* – „Praha: příběh chartistů“. S téměř zázračným vcítěním do toho, co to znamená žít v totalitním režimu, zkombinoval, co se dozvěděl o sepsání Charty, o Janu Patočkovi a o Plastic People, s vlastními zážitky.

Václav Havel byl v říjnu 1979 odsouzen na čtyři a půl roku do vězení. Stoppard (tou dobou v Československu už *persona non grata*) zdvojnásobil své úsilí ve prospěch disidentů. V únoru si zahrál roli Havlova obhájce v televizní rekonstrukci procesu

s VONSem – dalšími účastníky byli český dramatik v exilu Pavel Kohout (jako Havel), Simone Signoretová a Yves Montand. Později téhož roku napsal Stoppard předmluvu k anglickému vydání *Vyrozumění*, kde čtenářům připomněl, že Havel je teprve na počátku svého dlouhého věznění.

V téže době v reakci na žádost Eda Bermána, aby *Doggova Hamleta* doplnil o druhou kratší hru, začal Stoppard pracovat na *Krhůtově Macbethovi* (obě hry vyšly v prvním svazku). Ten byl inspirován bytovým divadlem Vlasty Chramostové a Kohoutovou kondenzovanou úpravou *Macbetha*, která měla premiéru v červenci 1978.

Ve Stoppardově verzi dojde několik minut před představením ke vpádu StB. Ačkoliv jsou herci obviněni z protistátní činnosti, nechá policie představení probíhat, zatímco děj komentuje. Pro Stopparda byla důležitá aktuálnost hry: den před premiérou řekl Edu Bermanovi, aby hru průběžně aktualizoval novými zprávami z Prahy.

K životu v totalitním Československu se Stoppard vrací v roce 2006 napsáním *Rock'n'rollu*. Hra bude zařazena do třetího svazku, takže uvedu jen to, že zde existuje spojení s „falešnou autobiografií“, kterou Stoppard občas předpokládal, že napíše - příběhem člověka, kterým by mohl být, kdyby se ho jako dítě nepodařilo dostat z nacisty ohroženého Československa. V prvním náčrtu *Rock'n'rollu* se ústřední postava, narozená ve stejný čas a na stejném místě jako Stoppard, jmenovala „Tomáš“. V dalších verzích ji přejmenoval na „Jana“, českého studenta, jehož láska k hudbě undergroundu vede k odporu vůči totalitě a jenž se stane vězněm svědomí. Dopadlo to tak, že to všechno se přihodilo jinému dramatikovi jménem Václav Havel a Tom Stoppard se stal autorem, bez něhož si lze dnes sotva představit britské divadlo posledního půlstoletí.